

VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ

Fakulta architektury

Ústav teorie urbanismu

PhDr. Hana Šráčková

**ROLE VEŘEJNOPRÁVNÍCH MÉDIÍ
PŘI PARTICIPACI OBČANŮ NA ROZVOJI MĚST A OBCÍ**

**THE ROLE OF PUBLIC MEDIA IN THE PROCESS OF
PUBLIC PARTICIPATION IN REGIONAL/SPACIAL PLANNING**

ZKRÁCENÁ VERZE PHD THESIS

Obor: Teorie urbanismu

Školitel: Prof. Ing. arch. Jiří Gřegorčík, CSc.

Oponenti: Prof. Ing. arch. Miroslav Martínek, CSc.
Doc. PhDr. Lubomír Kostroň, CSc, M.A.
Ing. arch. Eva Staňková

Datum obhajoby: 18.12.2001

KLÍČOVÁ SLOVA

veřejnoprávní média, neplacená média, rozvoj měst a obcí, participace veřejnosti

KEYWORDS

public media, non profitable media, regional/spacial planning, public participation

Práce je uložena na Fakultě architektury Vysokého učení technického v Brně.

© Hana Šráčková, 2002

ISBN 80-214-2106-1

ISSN 1213-4198

OBSAH

KLÍČOVÁ SLOVA	2
KEYWORDS	2
OBSAH	3
ÚVOD	5
1 VYMEZENÍ ŘEŠENÉ PROBLEMATIKY	7
1.1 Masové sdělovací prostředky	7
1.1.1 Masová komunikace	7
1.1.2 Veřejnoprávní média	8
1.2 Rozvoj měst a obcí	9
1.3 Participace občanů při rozvoji měst a obcí	10
2 STAV ŘEŠENÉ PROBLEMATIKY	11
3 VÝZNAM ŘEŠENÉ PROBLEMATIKY	11
EMPIRICKÁ ČÁST	12
4 CÍL VÝZKUMU	12
5 POPIS ZKOUMANÉHO SOUBORU	12
5.1 Výběr zkoumaného souboru	12
6 METODY ZKOUMÁNÍ	14
6.1 Nestandardizovaný rozhovor	14
6.1.1 Administrace metody	14
6.2 Pozorování	15
6.2.1 Pozorování	15
6.2.2 Zúčastněné pozorování	15
6.3 Studium dokumentů	15
6.4 Studium literatury	15
7 ROLE VEŘEJNOPRÁVNÍCH MÉDIÍ PŘI PARTICIPACI VEŘEJNOSTI NA ROZVOJI MĚST A OBCÍ	16
7.1 Charakteristika masové komunikace z pohledu řešené problematiky	16
7.2 Data získaná sběrem dat v terénu metodou nestandardizovaného rozhovoru	17
7.2.1 Rozhovor s ředitelem Státního památkového ústavu v Praze Josefem Štulcem	17
7.2.2 Rozhovor se Zdeňkem Lukešem, architektem, pracovníkem Památkové správy Pražského Hradu a poradcem primátora města Prahy	17

7.2.3	<i>Rozhovor s Rostislavem Šváchou, teoretikem a historikem architektury, pracovníkem Akademie věd České republiky</i>	18
7.2.4	<i>Rozhovor s Davidem Vávrou a režisérem Radovanem Lipusem, tvůrci televizního cyklu Šumná města</i>	19
7.2.5	<i>Rozhovor s J. E. Besuyenem, nizozemským soukromým projektantem z Utrechtu dříve manažerem a starostou městské části</i>	21
7.3	Data shromážděná pozorováním	22
7.3.1	<i>Zkušenosti z vlastní žurnalistické praxe ve veřejnoprávním rozhlasovém vysílání</i>	22
7.3.2	<i>Data zjištěná poslechem účelově vybraných publicistických relací anglického vysílání BBC. Architektura a urbanismus v pravidelných publicistických pořadech BBC World Service (Agenda, Talking Point, Outlook)</i>	23
7.4	Data zjištěná studiem dokumentů	24
7.4.1	<i>Radoslava Cicvářková, Plánovací sobota 3. a 4. 10. 1997</i>	24
7.4.2	<i>Neplacená média.</i>	24
7.5	Data získaná studiem literatury	27
7.5.1	<i>Roberta Brandes Gratz: The Living City</i>	27
7.5.2	<i>Jan Gehl, Život mezi budovami. Užívání veřejných prostranství</i>	28
7.5.3	<i>Data získaná studiem časopisů</i>	28
8	CHARAKTERISTIKA VÝSLEDKŮ PRÁCE	29
9	ZÁVĚR	30
	SUMMARY	32
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	33
	ŽIVOTOPIS	35

ÚVOD

Zájem o problematiku, kterou se zabývám v této práci, krystalizoval v letech mého působení ve veřejnoprávním rozhlase. Měla jsem příležitost ověřit si, jak účinně může tento sdělovací prostředek oslovovat lidi a jak spontánní odezvy se může dočkat, když se dotkne citlivých otázek lidského života. Na druhé straně jsem si ale také ověřila, že skeptičtější a zkušeností poučení lidé mnohdy nespolehali a nedoufali v to, že prostřednictvím médií by bylo možno dosáhnout změny nebo nápravy věcí. Už tehdy jsem si kladla otázku, zda je možné tuto trasu zprůchodnit, aby média sloužila vzájemné součinnosti občanů, veřejné správy a těch, kdo jsou tvůrci hmotného i duchovního prostředí.

Spontánní a okamžitý ohlas v médiích mívají sporné zásahy nebo záměry ve městech nebo v atraktivních a významných krajinných oblastech. I když jsou to v redakční práci vzrušující zkušenosti a zážitky, přikládám větší váhu dlouhodobému a systematickému nabízení informací, poznatků o souvislostech a tedy vytváření postojů, které v aktuální situaci mohou posluchače (diváka, čtenáře) orientovat a jako občana uchránit před jalovým radikalismem a zkratovým jednáním. Zkoumala jsem proto především názory a zkušenosti osob, které se na takových pořadech v médiích podílejí.

Podněty jsem v době své žurnalistické praxe ve veřejnoprávním rozhlase i v průběhu doktorského studia čerpala z rozličných zdrojů, od architektů a urbanistů, pracovníků státní správy a samosprávy i mezi občany, tedy ve všech rozhodujících složkách procesu rozvoje měst a obcí.

Architekti jsou u nás od poslední dekády 20. století vystaveni dříve nebývalému tlaku veřejnosti, a to v případech velkých urbanistických koncepcí a realizací, tak i při drobnějších urbanistických změnách. Architekti a projektanti si začínají uvědomovat nutnost nacházet platformu pro vysvětlení svých představ a záměrů a zvládnout jazyk umožňující jejich popularizaci.

Pracovníci státní správy zabývající se územním plánováním, popřípadě místním rozvojem, mají obdobnou motivaci pro zájem o využívání médií. V některých případech hledají jejich prostřednictvím ve veřejnosti podporu při tvorbě vizí rozvoje měst a obcí nebo u některých dříve nepraktikovaných projektů (např. revitalizace průmyslových okrsků a pod.)

A také občané se dovolávají pomoci médií při obhajobě svých zájmů a postojů, a to jak individuálně, tak ve stále větším počtu organizovaně prostřednictvím aktivit v občanských sdruženích, nadacích a dalších neziskových organizacích. Je to trend evropský, jak dokládá citát z kapitoly ze souboru statí Hany Sobotkové *Spoluúčast veřejnosti na rozhodování o změnách v území* věnované Švýcarsku: „V současné době ve Švýcarsku převládá názor, že účast občanů na urbanistickém uspořádání města je dnes o to důležitější, že předcházející vývoj (s funkčním členěním) řízený

pouze profesionály, vedl k rozkladu. Město ztratilo lidské dimenze a vzory. Kolem budov jsou pusté nevyužité prostory, společenská prostranství zmizela a občan se uzavřel do bytu. Přitom zájem veřejnosti o spoluúčast na novém urbanistickém uspořádání měst roste. Mezi veřejností převládá názor, že město potřebuje kontinuální vývoj.“ (Praha, VÚVA, 1991, str. 32) Přikládám k tomuto konstatování přiložit snímek denních činností všech věkových skupin českého obyvatelstva (pořízeno VOČR 10. 11. - 12. 12. 1990, převzato ze studie Jaroslava Košťála, Radany Brzobohaté a Gabriely Valentové *Výzkum poslechu, životního rytmu a časového rozpočtu české veřejnosti*, Praha, Český rozhlas 1990). Na první pohled je patrné, kolik lidí a jak velký časový prostor věnuje sledování televize a poslechu rozhlasu. Tento prostor lze vyplnit i přemýšlením, debatami a diskusemi o člověkem vytvářeném umělém prostředí, jakým jsou lidská sídla jakékoli velikosti.

Je tedy zřejmé, že téma role veřejnoprávních médií v participaci veřejnosti na rozvoji měst a obcí je všeobecně pocíťováno jako živé, zajímavé a potřebné. Tato práce zkoumá, jak veřejnoprávní média zmíněné nároky reflektují, zda jsou tyto nároky v plné míře akceptovatelné a jaké cesty se nabízejí k tomu, aby role veřejnoprávních médií byla při participaci občanů na rozvoji měst a obcí co nejefektivněji realizována.

Práce se člení na část teoretickou a na část empirickou. Východiskem teoretické části jsou klíčová slova *veřejnoprávní média, neplacená média, rozvoj měst a obcí, participace veřejnosti*. Tyto klíčové pojmy jsou rozpracovány v jednotlivých oddílech pojednávajících o masové komunikaci, o urbanistické tvorbě, participaci veřejnosti. Empirická část obsahuje analýzu mých vlastních publicistických zkušeností, výsledky zkoumání postojů a zkušeností ve vzorku vybraných osob a rozbor výzkumu dokumentů.

Předmět zkoumání nemá vlastní konsistentní kriteria, přesto byl po řadě diskusí s mým školitelem výzkum podniknut s tím, že budou využity možnosti kvalitativních metod zkoumání.

TEORETICKÁ ČÁST

1 VYMEZENÍ ŘEŠENÉ PROBLEMATIKY

Předkládaná práce

- zkoumá vztahy mezi proměnnými *role veřejnoprávních médií* (okrajově též *neplacených médií*), *rozvoj měst a obcí*, *participace občanů*.
- Vychází při tom ze základních poznatků o masové komunikaci a její teorii, dále ze základních principů tvorby urbánního prostředí a z vybraných postupů sociologického výzkumu.
- Formuluje hypotézu o možnostech posílení vzájemného pozitivního ovlivňování tří výše uvedených proměnných.
- Publikuje výsledky sběru dat k dané hypotéze a jejich analýzu.
- Práce má charakter exploračního výzkumu a její závěry ústí v charakterizaci dalších možných výzkumných operací, které by ověřily saturaci konceptu, vedly ještě k hlubšímu porozumění vazeb mezi urbanistickým rozvojem, participací veřejnosti a rolí médií a mohly by eventuálně ovlivnit rozšiřování prostoru pro jejich vzájemnou součinnost.

1.1 MASOVÉ SDĚLOVACÍ PROSTŘEDKY

1.1.1 Masová komunikace

Masová komunikace je jedním z řady celospolečenských komunikačních procesů, který se vyznačuje vysokým stupněm zespolečenštění. Moderní společnost se obvykle vyznačuje velkou veřejnou komunikační sítí, která je zpravidla závislá na prostředcích masové komunikace zabezpečujících předávání, výměnu a aktivní tok sdělení. Na těchto procesech se musí podílet většina zainteresovaných účastníků. Jestliže masovou komunikaci nazíráme jako vrchol trojúhelníku, jehož základnu tvoří interpersonální komunikace, pak v rovině o jeden stupeň pod vrcholem se nacházejí institucionální nebo organizační sítě, z nichž některé jsou replikami sítí celospolečenských na úrovni regionu, města a mohou mít paralelní mediální strukturu. V jedné části této práce se médium z takovéto sítě analyzuje.

Komunikační teorie si klade otázky:

- Kdo s kým komunikuje?
- Proč komunikujeme?
- Jak komunikace probíhá?

- O čem je?
- Jaké jsou důsledky komunikace?

Zejména poslední dva okruhy otázek jsou v předkládané práci aktuální.

1.1.2 Veřejnoprávní média

Veřejnoprávní média náležejí mezi instituce masových médií. Denis McQail uvádí, že masová media jsou v nejobecnější rovině chápána: jako „...ustavené společenské instituce s vlastní svébytnou množinou pravidel a postupů, která je ale v celém rozsahu svých činností určována a omezována společností, v níž působí. Z toho vyplývá, že masová média jsou v podstatě závislá na „společnosti“, zvláště na institucích, jež představují a vykonávají politickou a ekonomickou moc. Je ovšem zjevné, že sama média mohou mít na tyto instituce vliv a že se těší jistému stupni autonomie vyplývající z neustále vzrůstajícího objemu a rozsahu činnosti médií.“ (Úvod do teorie masové komunikace, str. 22, Praha, Portál, 1999)

Pro oblast teorie médií je charakteristická značná pestrost přístupů a rozdílné typy teorií, z nichž zejména tyto považuje McQail za využitelné při zkoumání masové komunikace: sociálněvědní, normativní, provozní a každodenní. *Sociálněvědní* teorie se zabývají problematikou mnohem obecnější a širší, než je rámeček našich úvah. Typ teorií *normativních* se zabývá zkoumáním a předepisováním, jak se média mají chovat, jakým hodnotám mají dávat přednost. Takové teorie vznikají z obecnější sociální teorie nebo ideologie dané společností. *Provozní* teorie, jak napovídá její název, se váže k vnitřním podmínkám činnosti mediálních profesionálů. Pomáhá lépe uspořádat zkušenosti například s výběrem a formulováním zpráv, jak vycházet vstříc publiku, jak získávat a udržovat kontakty se zdroji zpráv, s publikem a jak se udržovat v mezích tolerance společnosti. Náleží sem také problematika etických kodexů, jimiž se zabývají z jiného aspektu také teorie normativní. Existují též *každodenní, intuitivní (common-sense)* teorie užívání médií, které umožňují pochopit, jak média zapadají do každodenního života, jak by mělo být rozuměno tomu, co podatel informace sděluje, a jak se tomu opravdu rozumí a další souvislosti. Z takové teorie se odvozuje schopnost logicky rozhodovat, utvářet vlastní vkus a dělat soudy. Že intuitivní teorie skutečně působí, to dokazují neformální pravidla pro užívání médií. Ta mnoho lidí respektuje a uplatňuje v denní praxi. Tato práce se nalézá v souřadnicích posledně jmenované množiny teorií a snaží se při tom vyhnout jistému nebezpečí normativních stanovisek, které vyplývají z podstaty pojednávaného problému.

Společenská funkce médií.

Byly popsány několikrát teorie fungování médií ve společnosti, mezi jinými též klasická marxistická a revidovaná marxistická teorie. Po mnohaleté profesní činnosti ve veřejnoprávním médiu s regionální působností inklinuji k funkcionalistické teorii médií.

1.2 ROZVOJ MĚST A OBCÍ

Odborným nástrojem *rozvoje měst a obcí /regionů/* je urbanistická tvorba, která disponuje souborem pracovních metod a postupů sloužících k cílevědomému formování lidského osídlení. Urbanistická tvorba je komplexní činnost, která na základě odborné zkušenosti vytváří představu o městě (obci, regionu) a vtěluje ji do územního plánu.

Územní plánování

- vyjadřuje v geografickém prostoru hospodářské, společenské, kulturní a ekologické záměry společnosti
- je vědeckou disciplínou, správním nástrojem a metodou, která uplatňuje interdisciplinární a souborný přístup k řešení vyváženého rozvoje a k fyzické organizaci prostoru podle celkové koncepce.

Základní cíle územního plánování jsou:

- vyvážený sociální a ekonomický rozvoj
- zlepšování životních podmínek
- šetrné nakládání s přírodními zdroji a ochrana životního prostředí
- racionální využívání území.

Při formulování cílů a zadání rozvoje města (obce, území) je nezbytné zohlednit a využít zájmy všech účastníků procesu rozvoje. V 80. letech 20. století se objevuje pojem *nový urbanismus*, jehož postuláty vystihuje jeden z článků *Evropské charty územního plánování* (volná příloha bulletinu Územní plánování a urbanismus č.1/91). Poslání územního plánování je v ní mimo jiné charakterizováno takto: „Člověk a jeho blaho i jeho vztah k prostředí jsou hlavním zájmem územního plánování, jehož základním cílem je zabezpečit pro každého jedince takové okolí a kvalitu života, které by podporovaly rozvoj jeho osobnosti v prostředí s lidským měřítkem.“ Charta dále zdůrazňuje požadavek *demokratičnosti*. Územní plánování by se mělo uskutečňovat tak, aby byla zabezpečena účast občanů a jejich politických představitelů.

Jde tedy zjevně o to, aby rozvoj sídel a území nebyl jednosměrným procesem, v němž se realizují vize a představy architektů a urbanistů jako výraz jejich vidění a chápání světa a společnosti. Jakými instrumenty lze zabezpečit prosazení zájmů, potřeb a vidění a chápání světa laických osob, o tom jsem našla řadu dokladů při studiu dokumentů k pojednávanému tématu.

Na druhé straně nelze vykazovat specialisty působící v oboru územního plánování do role pasivního servisu individuálním, skupinovým, politickým nebo podnikatelským zájmům, často nepoučeným a nedisponujícím potřebnými znalostmi souvislostí a nejednou ovlivněnými dočasnými podněty.

Proces rozvoje sídel a území neprobíhá nadto vždy ideálně přímými cestami ani při dodržení podmínek demokratičnosti. Do hry často vstupují zájmy politické, skupinové, zájmy individuálních vlastníků pozemků, subjektivní ekonomické a prestižní zájmy, které se někdy nevyhýbají ani nelegálním postupům.

Jestliže jsme charakterizovali masová média jako instituce požívající ve společnosti jisté autonomie, nabízí se úvaha o tom, jakou roli sehraávají (zejména média veřejnoprávní) při usnadňování průchodnosti myšlenek spjatých s realizací představ o rozvoji měst, obcí a regionů: srozumitelnou interpretací záměrů, navazováním kontaktů mezi zainteresovanými účastníky procesu rozvoje, podporou demokratické participace poučených občanů. Tím je vymezen předmět zkoumání, které prezentuje tato práce.

1.3 PARTICIPACE OBČANŮ PŘI ROZVOJI MĚST A OBCÍ

Participaci veřejnosti na rozvoji měst a obcí je věnována velká pozornost. V evropském měřítku dávají v tomto směru zásadní impulsy dokumenty EU, jako:

- Evropská charta měst, téma XII – *Účast občanů v řízení a plánování měst*, (1992)
- Evropské regionální plánování, *The challenges facing European society with the approach of the year 2000. Public participation to regional/spatial planning in different European countries* (Bath, 1995)
- Evropská urbanistická charta (1997)
- Europe and Architecture Tomorrow (Evropa a architektura zítra), (ČKA 1997)

V české odborné literatuře se touto problematikou zabývá Hana Sobotková ve studii *Participace veřejnosti na rozhodování o změnách v území* (VÚVA, Praha 1991)

Časopisecky byly publikovány zahraniční zkušenosti:

- Berg, Max van der, *Holandsko – dosavadní vývoj a budoucnost účasti veřejnosti v plánování* (Územní plánování a urbanismus, roč. 24, č. 1-2, 1997, příloha O účasti veřejnosti v plánování a rozhodování, č. 1, str. 11–14)
- Schremmer, Christof, *Rakousko – význam, výhody a nevýhody účasti veřejnosti v plánování a rozhodování* (Územní plánování a urbanismus, roč. 24, č. 1–2, 1997, s.5–10)

- Vaaben, Inger, *Dánsko – plánování s veřejností* (Územní plánování a urbanismus, roč. 24, č. 1–2, 1997, příl. O účasti veřejnosti v plánování a rozhodování, č. 1, s. 15–19)

Z dalších zdrojů uvádím:

- Cicvářková, Radka, *Plánovací sobota*, ÚHA, Brno, 1997
- Blažek Bohuslav, *Metody pro rozvoj participace v závislosti na sociálně ekologickém kontextu*

2 STAV ŘEŠENÉ PROBLEMATIKY

Nebyly nalezeny materiály, které by se zabývaly rolí veřejnoprávních médií při participaci veřejnosti na rozvoji měst a obcí.

3 VÝZNAM ŘEŠENÉ PROBLEMATIKY

Význam médií byl rozpoznán a využíván od počátku jejich masového působení v moderním světě. V občanské společnosti jich nelze zneužívat jako nástroje jednostranného působení od řídicích složek společnosti směrem ke složkám řízeným, ovládaným. V tržním prostředí hrozí degenerace funkce veřejnoprávních médií na zápas o sledovanost a tudíž omezování prostoru pro tematiku „těžkou“, nezajímavou pro běžného čtenáře, posluchače, diváka.

Analýzou zkušeností v periodě demokratizace české společnosti, které získali přední autoři a spolupracovníci veřejnoprávních médií, zkušeností pracovníků státní správy a samosprávy, neziskových občanských organizací i materiálů, v nichž mediální sféra reflektuje sebe samu, lze získat podklady pro charakteristiku působení médií ve vymezené oblasti (participace veřejnosti na rozvoji měst a obcí) a naznačit směry, ve kterých by mohly zainteresované subjekty působit, aby role veřejnoprávních médií v této specifické oblasti nebyla opomíjena.

Možnými adresáty práce jsou Ústav ekopolitiky Praha, Ústav územního rozvoje, vybrané ústavy vysokých škol, odborné časopisy, ÚHA.

EMPIRICKÁ ČÁST

4 CÍL VÝZKUMU

Cílem výzkumu je určit některé významné charakteristiky role veřejnoprávních médií v uplatňování procesu participace veřejnosti na rozvoji měst a obcí. Pozornost je věnována zejména možnostem „zprůchodnění“ dané společensky významné tematiky do spektra upřednostňovaných a zviditelňovaných témat zpravodajských a zejména publicistických programů.

Výzkum byl koncipován se záměrem zjistit přesněji, jakými cestami se tematika urbanistického rozvoje dostává do vysílání (nebo též na stránky novin a časopisů), jak postupují žurnalisté z veřejnoprávních médií při vyhledávání autorů a při zpracovávání témat z okruhu urbanismu a architektury, jaký je ohlas pořadů s danou tematikou u posluchačů (diváků, čtenářů), jaký je vliv těchto pořadů na proces rozvoje měst a obcí a za jakých okolností je reálné, aby se tento vliv realizoval. Výzkum si všímá také role médií z oblasti institucionální komunikační sítě, za něž lze považovat zpravodaje orgánů státní správy a samosprávy. Zkoumaná problematika je velmi různorodá, lze si představit dlouhou řadu možných aspektů, ze kterých k výzkumu přistoupit. Vzhledem ke značně autonomnímu postavení médií ve společnosti a také s ohledem na to, že účast posluchačů (diváků, čtenářů) na komunikačním procesu zprostředkovaném masovými médii je dobrovolná, je možnost formulovat hypotézy a bezpodmínečně platná zobecnění omezena.

Mým záměrem bylo vyvodit ze získaných zjištění závěry platné v časovém úseku, ve kterém zkoumání probíhalo a v rozsahu, který umožnil účelově vybraný vzorek osob. Tyto závěry mají být východiskem k případnému dalšímu hlubšímu poznání konceptu role veřejnoprávních médií při participaci veřejnosti na rozvoji měst a obcí a mohly by být podnětem k jejímu cílevědomému uplatňování v programové tvorbě a v programové nabídce veřejnoprávních médií.

5 POPIS ZKOUMANÉHO SOUBORU

5.1 VÝBĚR ZKOUMANÉHO SOUBORU

Postupovala jsem vedena vlastní žurnalistickou zkušeností ve veřejnoprávním rozhlase. Zařazení osob do zkoumaného souboru bylo podmíněno jejich častou spoluprací nebo vystupováním v masových médiích jejich profesionálním působením v praktických nebo teoretických oborech souvisejících s architekturou nebo urbanismem.

Využila jsem okolnosti, že většina pořadů s danou tematikou, které jsem připravila v regionálním studiu veřejnoprávního rozhlasu, byly pořady autorské, v jistém smyslu tedy jsou moje zkušenosti použitelné jako jedna část zkoumaného souboru.

Charakteristika zkoumaného souboru

Ve zkoumaném souboru byli dotazováni:

- historik umění, státní zaměstnanec v památkové péči
- architekt, v době interview pracovník památkové péče, publicista
- teoretik a historik umění, pracovník akademie věd
- architekt, herec a scénárista
- režisér, dramatik, scénárista
- manažer, bývalý pracovník v místní samosprávě
- žurnalistka

I když se s jednotlivými respondenty nepracovalo jako se souborem, pro zajímavost uvádím některá kritéria:

Vzdělání		Věk		Pohlaví		St.příslušnost	
VŠ	Jiné	Pod 40	Nad 40	Muži	Ženy	ČR	Jiná
7	0	0	7	6	1	6	1

Vztah k médiím:

Profesionál	Autor	Konzultant	Účinkující	Příjemce
2	7	3	1	7

6 METODY ZKOUMÁNÍ

V této práci jsem postupovala metodami kvalitativního výzkumu, které se jeví jako nejvhodnější vzhledem k charakteru zkoumaného problému. Nebylo totiž reálné formulovat předem hypotézu, jako schůdnější se jevílo použít induktivního postupu dlouhodobého pozorování, studia literatury a sběru dat, pokusit se najít pravidelnosti v těchto datech a formulovat závěry a dobrat se hlubšího porozumění vztahů mezi procesem participace občanů na urbanistickém rozvoji a rolí veřejnoprávních médií při jeho rozvíjení.

Základní metodou je nestandardizovaný rozhovor, pozorování a studium literatury a v dostupné míře též studium osobních dat.

6.1 NESTANDARDIZOVANÝ ROZHOVOR

Rozhovor je časově náročná, pracná a nákladná technika, v případě mého výzkumu jsem většinu respondentů oslovila v hlavním městě. Zvolila jsem ji především vzhledem k charakteru mého výzkumu, k němuž nelze najít jiné adekvátní zdroje. Zkoumaný vzorek je sice nevelký (ne všichni oslovení byli ochotni se rozhovoru účastnit), ale vzhledem k tomu, že výběr se orientoval na osoby vysoce angažované a ve zkoumané oblasti zkušené a respektované jak médii tak veřejností, nemusela tato redukce ohrozit spolehlivost závěrů.

Rozhovor byl v tomto případě obzvlášť vhodnou metodou:

- všichni zúčastnění věděli o tom, že se jedná o výzkum a netrvali na anonymitě
- na respondenty nebyly kladeny neúměrné časové ani pracovní nároky, což s ohledem k jejich prestižnímu postavení a pracovní náplni hrálo významnou roli při získávání jejich účasti na výzkumu
- byla zaručena 100% návratnost odpovědí.

6.1.1 Administrace metody

Volila jsem metodu nestandardizovaného rozhovoru, při níž tazatel má jen obecný plán bez pevně stanoveného výčtu otázek, jejich znění a jejich pořadí. Vytvořila jsem si jenom skelet, který byl podkladem pro interakci mezi mnou jako tazatelem a respondenty, kteří se tak stali vlastně spoluautory výzkumu.

Rozhovory se odehrávaly v jednom případě v pracovně dotazovaného, v jednom případě v přijímací hale instituce, v jednom případě ve veřejné prostoroře, ve třech případech v prostorách akce, při níž byli respondenti požádáni o rozhovor.

Rozhovory byly zaznamenávány na magnetofon, mikrofon nebyl skrytý, zaznamenané rozhovory byly přepisovány do textové podoby a pro využití v této

práci byly redigovány. Redigování se mi jevílo účelné, aby text nebyl zatěžován hovorovými výrazy a stylistickými vazbami, popřípadě též pasážemi, které vybočovaly k detailům pro výzkum nepodstatným.

Kvalitativní hodnocení

Rozhovory byly jedním z významných zdrojů poznatků v daném výzkumu. K formulaci závěrů jsem se dopracovala v souladu s pravidly kvalitativní analýzy (Strauss, A. – Corbinová, J.: *Základy kvalitativního výzkumu*, Albert, Boskovic, 1999).

6.2 POZOROVÁNÍ

6.2.1 Pozorování

Za „sluchovou“ formu pozorování zachyceného formou poznámek a okamžitých pocitů a dojmů (mohou být přirovnány k „polním poznámkám“ při výzkumu v terénu) jsem uplatnila při výběrovém poslechu rozhlasových pořadů anglického vysílání BBC. Obsahovému hodnocení těchto dat je věnována zvláštní kapitola.

6.2.2 Zúčastněné pozorování

Za formu zúčastněného pozorování považuji vlastní praxi rozhlasové redaktorky a autorky. Tyto poznatky mne vedly ke kladení otázek o roli masových veřejnoprávních médií a byly motivací k tomuto výzkumu. Obsahovému hodnocení je věnována zvláštní kapitola.

6.3 STUDIUM DOKUMENTŮ

Orientovala jsem se na dokumenty, které analyzují praktické zkušenosti s organizováním participace veřejnosti na rozvoji Brna („plánovací víkendy“), společné tématicky zaměřené workshopy a semináře se spřátelenými městy Utrecht, Rennes a Edinburg, popřípadě reflexi těchto aktivit v tisku.

6.4 STUDIUM LITERATURY

Teoretická i empirická část této práce vychází také z literatury a časopiseckých článků. Přestože nebyly nalezeny tituly, které by se bezprostředně zabývaly vztahem mezi rolí masových veřejnoprávních médií a participací veřejnosti na rozvoji měst a obcí, bylo možno čerpat z literatury data a informace inspirující a podporující podniknutý výzkum a závěry z něj činěné. Seznam uvádím jako samostatný paragraf.

7 ROLE VEŘEJNOPRÁVNÍCH MÉDIÍ PŘI PARTICIPACI VEŘEJNOSTI NA ROZVOJI MĚST A OBCÍ

7.1 CHARAKTERISTIKA MASOVÉ KOMUNIKACE Z POHLEDU ŘEŠENÉ PROBLEMATIKY

„Touha proniknout do tajů mezilidské komunikace patří k nejstarším tématům, k nimž se lidská mysl upíná. Mezi Aristotelovou *Rétorikou* a příručkami marketingové komunikace navádějícími, jak správně plánovat reklamní kampaň se rozprostírá prostor zaplněný nebývalým intelektuálním úsilím. Potřeba pochopit mechanismy komunikace je přitom stále naléhavější. Dnes již nejde jen o vědecký výklad fenoménu komunikace, ale stále větší měrou o komunikaci co nejširší veřejnosti. Zvláště nebývalý vývoj *masové komunikace* a nárůst významu a moci institucí, které ji zajišťují, tedy *médií*, podněcuje snahu o rozšíření poznatků a tomto typu komunikace. Ne nadarmo se stále naléhavěji mluví o *mediální gramotnosti* a z ní vyplývající potřebě *mediální výchovy*.“ (Jirák, Jan, Předmluva k českému vydání *Úvodu do teorie komunikace* Denise McQuaila, s. 15, nakl. Portál, Praha 1999.)

Uvedený citát dokládá aktuálnost a potřebnost zvoleného tématu této práce. Urbanismus a urbanistická tvorba se nacházejí v poli, které je totožné s životními procesy celé společnosti a prostředky masové komunikace mohou a měly by sloužit jednak k publikování a objasňování prognóz a projektů, jednak k zabezpečení demokratického práva veřejnosti podílet se na jejich modifikaci a realizaci.

Tato část práce vychází ze studia literatury a materiálů publikovaných v profesních periodikách Syndikátu novinářů České republiky a ve sborníku *Problémy financování neziskové kultury a veřejnoprávních médií, Kulatý stůl pořádány Katedrou veřejných financí*. Vydala VŠE Praha 1998.

Dokládá význam prisuzovaný v moderní společnosti masové komunikaci a masovým médiím.

Reflektuje současný zápas o charakter masových médií a o pochopení jejich role ve společnosti, jak jej vnímá profesionální žurnalistka (v roce 2000 redaktorka Českého rozhlasu 7 – Radio Praha, vysílání do zahraničí). Text byl součástí projektu *Veřejnoprávní média – alternativa nebo konkurence* a byl předložen při úspěšné žádosti o stipendium ke studiu na Freie Universität v Berlíně. V oficiálních periodikách nebyl přijat k otištění, byl publikován pouze v měsíčníku Syndikátu novinářů ČR. Hana Bakičová se zabývá problematikou bulvarizace seriózní žurnalistiky. Je to nepochybně jev, který zužuje prostor pro informativní, vzdělávací a organizátorskou roli médií ve specifickém tématickém okruhu participace

veřejnosti na urbanistickém rozvoji. Poukazuje na faktor, který při vstupu pojednávané problematiky do masových médií není zanedbatelný, a to je mediální pohotovost a připravenost specialistů komunikovat s laickou veřejností a s profesionálními žurnalisty.

7.2 DATA ZÍSKANÁ SBĚREM DAT V TERÉNU METODOU NESTANDARDIZOVANÉHO ROZHOVORU

7.2.1 Rozhovor s ředitelem Státního památkového ústavu v Praze Josefem Štulcem

Rozhovor probíhal v pracovní době v kanceláři ředitele v pražském sídle Státního památkového ústavu. Byl motivován statí dr. Josefa Štulce *Město dosud odolává* (Architekt, 9/1998) a zmínkou o podpoře médií v diskusi o „věžích“ v centru Prahy.

Odpovědi potvrzují, že

- veřejnost se dožaduje zájmu - a dokonce také intervence médií, ovšem spíše až v případech konfliktních situací, kdy selhaly standardní způsoby uplatnění společenských nebo právních norem
- úspěch mediální účasti ve sporech může být značný
- interviewovaný vystupuje v tisku, rozhlase a televizi poměrně často, vždy v odborném zpravodajském nebo publicistickém pořadu (statí) a to:
jako osoba v řídicím postavení
jako expert disponovaný ke komunikaci se žurnalisty, s odborníky i s veřejností

Rozhovor byl redigován, poněvadž některé myšlenky se v jeho průběhu pouze upřesňovaly.

7.2.2 Rozhovor se Zdeňkem Lukešem, architektem, pracovníkem Památkové správy Pražského Hradu a poradcem primátora města Prahy

Rozhovor probíhal v pracovní době interviewovaného v recepční hale Pražského Hradu. Byl motivován mou zkušeností ze spolupráce na publicistickém pořadu s tímto odborníkem v době příprav výstavy *Architektura pro demokracii*, věnované dílu architekta Josipa Plečnika. Interviewovaný odpovídal spontánně, svoje názory dokládal početnými konkrétními příklady, osobními zážitky. Z jeho výpovědi je zřejmé, že v průběhu častého vystupování v médiích jako hosta, autora, konsultanta i dramaturga se díky svým dispozicím (vzdělání, široký rozhled, pobyty v zahraničí) vypracoval do pozice žádaného experta. Jako zdroj pro sběr dat se ukázala být jeho volba pro interview vysoce relevantní.

Z rozhovoru vyplývají tyto závěry:

- vstup interviewovaného do redakčních kartoték žádaných hostů, spolupracovníků, autorů a poradců se ubíral „přirozeným výběrem“, cestou známostí a náhod. Nebyl to výsledek uvědomělé práce médií na vyhledávání autorů pro trvalejší programovou koncepci.
- Až na výjimky převyšuje interviewovaný jako expert svou kvalifikovaností žurnalisty.
- Jeho zkušenost potvrzuje, že pojednávaná problematika (participace veřejnosti na rozvoji měst a obcí) se dostává do zorného pole médií až v podobě konfliktu a že spor je dokonce programově vyhledáván a autorovi zadáván.
- Roli médií vnímá jako vysoce významnou, která se může projevit v kladném i negativním směru. Ve srovnání s médií v zahraničí věnují česká média minimální pozornost participaci občanů na rozvoji měst a obcí.
- Vcelku kladně přijímá spolupráci se soukromými médii.
- Jako nedostatečnou hodnotí pozornost, kterou publicistickým a vzdělávacím pořadům ze zkoumaného tématického okruhu věnují odborní recenzenti. Možnosti ovlivnění rozhodování o problematických projektech prostřednictvím médií vidí podle vlastních zkušeností jako významné.
- Bere v úvahu i moderní komunikační média jako jsou CD.
- Pociťuje jistý druh blokády v komunikaci o architektuře, urbanismu, výtvarném umění a její překonávání spatřuje v systému výchovy od nejútlejšího věku až po dospělost, tak, aby se postupně vytvářela tradice dobrého vkusu.

7.2.3 Rozhovor s Rostislavem Šváchou, teoretikem a historikem architektury, pracovníkem Akademie věd České republiky

Rozhovor probíhal v pracovní době dotazovaného mimo jeho pracoviště ve veřejné prostoře. Partner je vyhledávaný host rozhlasových i televizních pořadů, poradce, autor odborných recenzí, esejista. Výběr byl motivován nejen mým dlouhodobým sledováním jeho odborných aktivit, ale také náhodným kontaktem v redakci kultury stanice Vltava. Při tomto setkání před několika lety se příznivě vyjádřil o pozornosti, kterou brněnské studio veřejnoprávního rozhlasu věnovalo architektuře. Dotazovaný odpovídal na všechny položené otázky, s jistými rozpaky reagoval na dotaz o zkušenosti s televizním dokumentem, ve kterém režisér postupoval tendenčně a experta vědomě zesměšnil.

Z jeho výpovědi lze učinit tyto závěry:

- Pozornost médií námi sledované tématice je závislá především na osobním zájmu a postoji žurnalisty, redakce nebo producenta. Dlouhodobé vzdělávací nebo dokumentární cykly jsou vzácné, o to cennější je, když se delší dobu udrží ve vysílání.
- Prvky bulvarizace, které pronikají i do solidních deníků, vedou k preferenci senzací a skandálů, o pozitivní sdělení o architektuře a urbanismu není zájem. Platí to též o případných recenzích na pořady s námi sledovanou tematikou.
- Žádoucí pozornost věnují architektuře a urbanismu výběrové vysílací okruhy, které mají jen velmi malý okruh posluchačů nebo diváků.
- Tvůrčí obec disponuje osobnostmi, které jsou buď vzdělány v oboru architektury nebo se o ni intenzivně zajímají. Ti jsou potenciálem, ze kterého by posílení námi sledované tematiky mohlo být úspěšně posíleno. Nelze to však ovlivnit tlakem zvnějšku.
- Dokumentární pořady zahraniční provenience jsou dokladem, jak lze získat pozornost i nezasvěceného diváka. Jsou rovněž svědectvím o tom, že média v zahraničí věnují námi sledované oblasti pravidelnou a vysoce kvalifikovanou pozornost. Architektura a urbanismus je v cizině – zřejmě je to v Nizozemí a ve Finsku – považována za hmotný projev národní či státní identity.

7.2.4 Rozhovor s Davidem Vávrou a režisérem Radovanem Lipusem, tvůrci televizního cyklu *Šumná města*

Rozhovor probíhal v lednu 2001 v přestávce večerního programu, v němž členové tvůrčího týmu cyklu *Šumná města* promítali vybrané díly publiku, které se schází v sídle alternativní pražské předměstské divadelní scény „Na Dobešce“. Publikum bylo převážně mladé, sympatizující, vstřícné, motivované možností osobního kontaktu s tvůrci a možností opětného shlédnutí úspěšného televizního pořadu. Projekce probíhaly půl roku a doprovodným záměrem tohoto kulturního programu Na Dobešce bylo mimo jiné vybrat s návštěvníky nejlepší díl *Šumných měst*. Autory jsem zařadila do vzorku interviewovaných na základě vlastního zážitku televizního diváka a po zjištění, jak spontánní ohlas měl jmenovaný cyklus v laické i odborné veřejnosti. Autoři cyklu byli o rozhovor požádáni předem, ale nepřipravovali se na něj. Rozhovor měl improvizovanější charakter než rozhovory 1–3 zejména vzhledem k tomu, že přestávka vymezovala jeho délku i počet otázek. Poněvadž ale oba dotazovaní jsou špičkoví autoři a zkušení divadelní i televizní tvůrci, je rozhovor pořízený za těchto polích podmínek zdrojem zajímavých poznatků.

Oba dotazovaní působí v médiích externě a zachovávají si k zaměstnaneckým strukturám a profesionálním programotvorným postupům kritický odstup.

Oba tvůrci jsou disponováni k pořadu o architektuře a urbanismu, režisér a autor námětu celoživotním hlubokým zájmem, průvodce a spoluautor svou profesí koncesovaného architekta.

Námět k cyklu vznikl postupně z podnětů, které přinášeli autoři, režisér, producenti ve společném porozumění. Zdá se, že příznivou okolností bylo zařazení programového námětu do okruhu produkce pořadů na pomezí dokumentu a zábavy. (Není na škodu připomnět na tomto místě třídílný britský televizní dokument *Nekonečné příběhy* uvedený v únoru 2001 na okruhu ČT 2. Autoři televizních seriálů vzpomínali, jak se stávalo, že se na ně obraceli státní úředníci, aby naléhavé aktuální téma zabudovali do televizního seriálu, ve skálopevném, a nejspíš oprávněném přesvědčení, že je tak lidé přijmou za své stejně jako nekonečné příběhy a jejich hrdiny. Než byly pochopeny jako neplacená reklama, uváděly televizní příběhy na nekonečné pokračování i návody na zacházení s novými pomůckami pro běžný život doma.)

Jednoznačně příznivou okolností bylo to, že námět byl organizujícím prvkem vzniku tvůrčího týmu a pracovního štábu.

Autoři začali svůj projekt mimo hlavní město a i po přesunu produkce do ČT Praha koncepčně vycházeli mimo rámec egocentrismu hlavního města. Byl to zřejmě jeden z předpokladů širokého ohlasu („vysoké sledovanosti“) programu, aniž bylo třeba podbízet se publiku lacinými prostředky.

Profesionální pracovníci, tedy zaměstnanci ČT, kteří se podíleli na vzniku a realizaci projektu, jsou charakterizováni jako nekonformní, schopní hledat nevyšlapané cesty, věnovat pozornost „okrajovým“ tématům, nadřazovat tvorbu osobní kariéře.

Cyklus *Šumná města* vyvolal spontánní odezvu

- ve sledovanosti vysílání
- vyvoláním zájmu o neznámá města
- konkrétními činy v místech natáčení. Zde cituji pasáž z rozhovoru s Davidem Vávrou v měsíčníku *Architekt* (9/2000, str. 53). Na otázku, zda měl seriál nějakou zpětnou vazbu, odpověděl: „...Dodnes trpí v Novém Jičíně, kde jsme ukázali koupaliště zarostlé stromy... Většinou se na tato místa vracíme s předpremiérou spojenou s besedou. Lidé, kteří byli v Jičíně dotčeni, už tenkrát při besedě řekli, že založí spolek na obnovu koupaliště, ale možná to byla jen taková chiméra večera. Ovšem Radovan Lipus mi říkal, že byl v Náchodě, a díky seriálu dostane městská knihovna nějakou dotaci. Seriál tedy má i zpětnou vazbu. Lidé se o domy začínají zajímat. Proto jsou mi bližší neznámá či málo známá města - Náchod nebo města na Orlici málokdo zná... Lidé pak říkají, to je ale krásné město, tam pojedeme na výlet; nebo ti, kdo tam bydlí, říkají, to jsme vůbec netušili, že tady máme takové domy. Měli bychom

pro ně něco udělat nebo je aspoň nezbořit. Na druhou stranu někteří majitelé současně „vypěknělých“ objektů s námi příliš nešumí...“

Denis McQuail konstatuje v *Úvodu do teorie masové komunikace* v kapitole 6 věnované mediálním účinkům: „...sám předpoklad účinků masových médií je opodstatněný, ale směr, stupeň, trvalost a předvídatelnost účinků jsou naprosto proměnlivé a musí být zjišťovány případ od případu, přičemž možnosti zobecnění jsou velmi omezené.“ (str. 383) Pokusíme-li se charakterizovat účinky programu, o kterém byl veden tento rozhovor, můžeme jej z hlediska typologie účinků popsat jako *socializační*, v němž ČT neformálně přispěla k poznání a přijetí hodnot a požadavků na chování ve vymezené konkrétní oblasti národní kultury. Z hlediska odezvy byl naplněn model *prezentace – pozornost – porozumění – (poddání se) – zjevné chování*. Model byl sice v řadě odborných diskusí v minulosti zpochybněn, poněvadž obecně neplatí, ale v tomto jednotlivém případě se zobrazuje bezmála beze zbytku. Budeme-li uvažovat o zprostředkujících momentech uplatnění vlivu médií, pak v tomto daném případě zřejmě nastává případ „přenesené“ moci, kdy se příjemce sdělení ztotožňuje se zdrojem pro jeho přitažlivost nebo prestiž a dává se jím dobrovolně ovlivňovat.

7.2.5 Rozhovor s J. E. Besuyenem, nizozemským soukromým projektantem z Utrechtu dříve manažerem a starostou městské části

Rozhovor probíhal v přestávce jednání workshopu Brno – Utrecht při projektu *Integrovaný přístup k bydlení* v zasedací síni radnice Brno–střed v květnu 2000. Interviewovaný byl o rozhovor požádán na místě, nebyl na něj připraven, komunikovalo se v angličtině, což byl pro tazatele i dotazovaného cizí jazyk. Čas pro rozhovor byl omezený. Nehledě na všechny tyto okolnosti bylo zřejmé, že téma nevzbuzuje rozpaky a dotazovaný nemá pochybnosti o jeho významu.

Lze vyvodit tyto závěry:

- Participace veřejnosti v otázkách rozvoje měst a obcí je v Nizozemsku vžitou praxí. Seznamování veřejnosti s projekty je součástí jejich realizace již v přípravných fázích.
- Média v Nizozemí věnují rozvoji měst a jejich částí pravidelnou pozornost na lokální i celostátní úrovni. V celonárodním veřejnoprávním vysílání je vytvořen samostatný pravidelný pořad věnovaný soudobým problémům, kulturním a společenským souvislostem z urbanistického rozvoje.
- Kromě pořadů dokumentárních uvádějí veřejnoprávní média (zejména TV) diskusní programy, které přispívají k vytržení názorů a stanovisek při zamýšlených urbanistických operacích.
- Na lokální úrovni se intenzivně, dlouhodobě a promyšleně využívá informace pomocí neplacených médií.

7.3 DATA SHROMÁŽDĚNÁ POZOROVÁNÍM

7.3.1 Zkušenosti z vlastní žurnalistické praxe ve veřejnoprávním rozhlasovém vysílání

Zájem občanů o projekty rozvoje města nebo obce je přímo úměrný tomu, jak jsou dotčeny poměry v jejich okolí a tedy jejich každodenního života.

K velkým operacím celostátního charakteru zaujímá angažovaný postoj jen omezený počet lidí motivovaných vzděláním, širokým rozhledem, vysokou kulturou osobnosti, popřípadě příslušností k občanské iniciativě organizované ad hoc nebo působící trvale v ekologickém nebo sociálním hnutí. V případě rozměrných dlouhodobých operací mohou s úspěchem vstupovat do informačního procesu veřejnoprávní sdělovací prostředky s celostátní působností (podle dlouhodobých průzkumů nejsledovanější). Lokálními tématy se zabývají pouze tehdy, jestliže a se v nich zrcadlí obecnější problém.

Otázkami místního rozvoje jsou kvalifikovány se zabývat regionální veřejnoprávní média. Aktuálně zpravodajsky, v diskusních pořadech i v publicistice zprostředkující vzdělávání a osvětu.

Od konce 80. let do poloviny let 90 jsem v regionálním studiu Českého rozhlasu v Brně připravovala aktuální zpravodajství ve spolupráci s Obcí architektů a s ÚHA MMB. Podílela jsem se také na tvorbě živě vysílaného magazínu *Apetýt*, do kterého jsem čas od času zařazovala ankety na aktuální témata rozvoje Brna, případně obcí v kraji. Tyto materiály nejsou archivovány a jejich dopad lze doložit jen v celkových údajích o počtech posluchačů regionálního vysílání Československého /Českého rozhlasu na jižní Moravě. Dlouhodobě se pohybuje mezi 3 - 5 % populace regionu. Archivován je dlouhodobý dokumentární cyklus *Příběh jednoho domu* věnovaný osudům vybraných staveb funkcionalistické architektury v Brně a v některých dalších větších moravských městech a posléze některé pořady rovněž z dlouhodobé řady publicisticko - dokumentárního brněnského vysílání *Toulky Moravou a Dílna*. Také ohlas a vliv těchto pořadů na postoje veřejnosti lze doložit pouze rámcovými údaji poslechovosti ČR Brno. Dopisový ohlas nebyl statisticky významný, spontánní telefonáty nebo ústní hodnocení bylo vesměs příznivé, ale není zdokumentováno. Fragmenty textů, zejména z vlastního autorského průvodního slova, a dva dokumenty z korespondence jsou uvedeny v příloze této práce

Dlouhodobá rozhlasová publikační práce v tematickém okruhu architektury a urbanismu a několik drobnějších příspěvků v denním a odborném tisku i stálá pozornost věnovaná aktuálním otázkám tohoto charakteru v Brně vedla posléze k tomu, že jsem se jako žurnalistka a publicistka mohla osobně podílet na významných akcích, v nichž Magistrát města Brna a jeho Útvar hlavního architekta organizoval přímou účast občanů na rozhodování o budoucím rozvoji města a jeho částí. Byla to například jednání a kulturní akce směřující k revitalizaci historického továrního areálu Vaňkovka, plánovací víkend o budoucí podobě náměstí Svobody,

seriál besed s představiteli brněnské veřejnosti „Strategie pro Brno“ o výhledech do prvních dvou dekád 21. století nebo cyklus besed v Kulturním informačním centru města Brna při sedmdesátém výročí otevření brněnského výstaviště. Tato jednání, organizátorské a vzdělávací akce jsem nejen reflektovala ve vysílání ČRB, ale byla jsem členkou jejich širšího přípravného týmu a jejich moderátorkou. I to považuji za možnou a velmi výraznou roli veřejnoprávního média při motivování veřejnosti pro participaci na rozvoji obce, města, území.

Svou osobní zkušenost tedy mohu vyjádřit jako přesvědčení, že na potenciál veřejnoprávního regionálního vysílání není nutno rezignovat, že je to prostor, který lze aktivizovat a využít - pokud se ovšem setká zájem programového vedení, zainteresovaných a motivovaných žurnalistů a odborně i mediálně kvalifikovaných autorů (projektantů, rozvojářů, pracovníků státní správy a samosprávy).

7.3.2 Data zjištěná poslechem účelově vybraných publicistických relací anglického vysílání BBC. Architektura a urbanismus v pravidelných publicistických pořadech BBC World Service (*Agenda, Talking Point, Outlook*)

Jmenované relace jsem poslouchala v domácím prostředí, v premiéře nebo repríze podle svých časových možností. Relace jsem nezaznamenávala na kazety, ale při poslechu jsem vytvářela pracovní poznámky. U některých knižních titulů, o kterých se v relacích hovořilo nebo s jejichž autory se vedla ve vysílání diskuse, jsem dohledala informace prostřednictvím internetu.

Lze vyvodit tyto závěry:

- Kvalita pořadů věnovaných architektuře, urbanismu a proměnám sídel v celém světě zaručuje, že stojí vždy za poslech a periodicita - i když není zřejmě dána schématem, ale spíše aktuálností daného tématu - je přiměřená charakteru sdělovacího prostředku.
- U pořadů s tematikou urbanistického rozvoje sídel lze očekávat ohlas i ve velkém a místně roztráštěném auditoriu, pokud jsou spojena s všeobecně zajímavými společenskými a kulturními otázkami. (Neformální socializační účinek.)
- Médium rozhlasu se v tomto typu mezinárodního vysílání, v moderní době umožňující posluchačům vstupovat telefonem, faxem nebo e-mailem do právě probíhající debaty, jeví jako ideální.

7.4 DATA ZJIŠTĚNÁ STUDIEM DOKUMENTŮ

7.4.1 Radoslava Cicvářková, Plánovací sobota 3. a 4. 10. 1997

Participace veřejnosti při příležitosti vypsání urbanistické výtvarné soutěže na řešení prostoru náměstí Svobody v Brně.

Do značné míry průkopnickým počinem v českých podmínkách byla akce, která měla vtáhnout zainteresované laické občany do společné diskuse a rozhodování o budoucí podobě hlavního náměstí druhého největšího města v republice. Na její přípravě a vyhodnocení se podílela především Radoslava Cicvářková s dalšími pracovníky referátu společenských východisek Útvaru hlavního architekta Magistrátu města Brna Alenou Matějů, Evou Staňkovou a Idou Olšovou.

Veřejnost měla do této diskuse vstoupit ještě v okamžiku, kdy mohla svými názory ovlivnit práci architektů a jiných odborníků, kteří se účastnili vypsání soutěže. „Nadstandardní postup“ (jak byl označen při hodnocení výsledků) byl umožněn grantem nadace Prince Waleského, Business Leaders Forum, která podporuje spolupráci mezi státním sektorem, veřejností a podnikateli. Byl zvolen jiný než běžný postup, kdy se veřejnosti předkládá ke kontrole a připomínkám již hotový návrh řešení. Útvar hlavního architekta vypsání soutěže k 1. 9. 1997, termín odevzdání soutěžních návrhů byl 17. 11. 1997, porota zasedala v prosinci téhož roku. Výsledky plánovací soboty ze 3. a 4. 10. byly odevzdány soutěžícím tak, aby je mohli zapracovat do svých návrhů. Byly postoupeny spolu s výsledky dalších doprovodných akcí (časové snímky provozu náměstí, anketa návštěvníků prostoru a občanů města, sociologický výzkum domácností občanů bydlících na náměstí) také expertovi poroty, aby se k nim mohlo přihlížet při hodnocení jednotlivých soutěžních návrhů.

Plánovací sobota se setkala se sympatiemi občanů a její výsledky byly se zájmem přijaty i v jiných místech republiky, kde o nich Radoslava Cicvářková referovala. Byly vtěleny do vítězného návrhu na řešení prostoru náměstí Svobody a některé návrhy a vize se už začínají postupně uskutečňovat. Měla na tom svůj podíl také pečlivá informační kampaň v tisku, rozhlase, televizi i v městském zpravodaji Haló Brno. V příloze této práce dokládají kopie ohlasů v tisku, že média byla zásobována informacemi průběžně od léta 1997, kdy se akce připravovala, stejně jako v jejím průběhu a v době jejího vyhodnocování.

7.4.2 Neplacená média.

7.4.2.1 Místní zpravodaje

Pro účely této práce jsem vybrala nepříliš obsáhlý vzorek z časopisu „Královo Pole“, ročníků 7, 8, 9 a první čtyři čísla ročníku 10 z let 1997-2000. Ze 40 čísel 20 obsahovalo texty informativního charakteru o významných zahajovaných,

dokončovaných nebo plánovaných investicích, o prodeji bytů a domů, o možnostech půdních vestaveb, o části pilotního programu MHD Brno, která se bezprostředně dotkne této městské části, o hlučnosti nákladní dopravy a opatřeních proti ní, o čistotě veřejných prostranství, divokých skládkách, sběru odpadů, výsadbě zeleně, o tržištích a pod. Zajímavé srovnání poskytla statistika četnosti těchto materiálů v jednotlivých ročnících.

1997	1998	1999	2000
9	7	25	12 (za 4 měsíce)

Podobný trend ukazuje i porovnání četnosti textů, které odpovídaly na problém nebo na diskusi, která se zjevně odehrávala „za scénou“ - tedy v telefonátech, v anonymních dopisech nebo při pravidelných setkáních s občany před zasedáním Zastupitelstva Městské části.

	1997	1998	1999	2000
Problém	1	4	9	4 (za 4 měs.)
Diskuse	0	0	4	3 (za 4 měs.)

Zlom je patrný po komunálních volbách. V naprosté většině jsou to informace jednosměrné - od ÚMČ k veřejnosti. Na pobídky k publikování vlastního názoru nebo stanoviska ve zpravodaji reagují občasně obvykle s nervózní neochotou. Sporadicky píšou dopisy redakci, častěji reagují na některá témata telefonicky.

Práce vedoucí redaktorky zpravodaje „Královo Pole“, která je sama také autorkou některých textů, jež jsme zahrnuli do uváděné ministatistiky, je dokladem toho, jak příznivě může žurnalista působit na veřejné klima. Redaktorka vytváří v periodiku stálé rubriky „Královo Pole ve fotografii“ s historickými archivními fotografickými dokumenty a „Obnova Králova Pole ve fotografii“ s vlastními snímky nových staveb nebo rekonstrukcí, obvykle s drobným vysvětlujícím komentářem. Nenásilným způsobem tak podporuje pocit sounáležitosti jak s dějinami městské části, tak s její moderní proměnou.

Při sběru faktů v ÚMČ Královo Pole jsme dospěli k závěru, že pokud dochází ke střetu mezi zájmy investora nebo investorů a zájmy nebo názory občanů, pak ve fázi, kdy spor kulminuje, se o něm v Časopise Zastupitelstva Městské části Královo Pole obvykle nerefereje. Informace se objeví až poté, kdy se dospělo k závěru i rozhodnutí a je podána už jen konstatující suma událostí. V procesu tříbení názorů se tedy role tohoto média neuplatňuje a vzhledem k měsíční periodicitě jsou k tomu jen omezené možnosti.

Česká média se v 90. letech ocitla v poli tvrdé soutěže o čtenáře, posluchače, diváka. Ve snaze vítězit ve sledovanosti a ekonomicky obstát preferují atraktivní témata, katastrofy, „kauzy“, příběhy populárních osobností, zábavu, koníčky. Nelze tvrdit, že by se tematika architektury a urbanismu neobjevovala na obrazovce, v rozhlase nebo v tisku vůbec, ale většinou je to až tehdy, když dojde ke konfliktu, když se z řešeného problému stane ona příslovečná „kauza“. Je to do značné míry pochopitelné, protože kauzy mají dramatický charakter s hledáním viníků, konstruováním hypotéz, s neúprosnými výsledky a tak se stávají atraktivními i mimo lokalitu nebo komunitu, jejíhož života se bezprostředně týkají. Otázky místního rozvoje lze jen výjimečně předložit celonárodní diskusi.

Tuto možnost mají v podstatě v neomezené míře městské a obecní zpravodaje. Po stránce žurnalistické profesionality je nelze ostatními periodiky srovnávat, pro novináře s vysokými ambicemi není takové působiště atraktivní, protože práce má spíše charakter tiskového mluvčího bez možnosti vyjadřovat vlastní kritické stanovisko a pod. Přesto jsou místní zpravodaje obvykle zdrojem zajímavých informací a k jejich výhodám z hlediska informování veřejnosti o aktuálních i perspektivních otázkách rozvoje sídla lze přičíst skutečnost, že je to periodikum nekomerční, dostává se pravidelně bezplatně do každé domácnosti a je jak v zájmu vydavatele, tak čtenáře, aby se informace související s participací veřejnosti objevovaly vždy, když se naskytne potřeba nebo dokonce nutnost.

Analyzovaný zpravodaj vykazoval ve zkoumaném období vyšší frekvenci publikovaných materiálů, které souvisejí s komunikací v otázkách rozvoje městské části a mohou být východiskem participace veřejnosti na něm.

7.4.2.2 Doporučení ze semináře *Propagace města a komunikace s veřejností*

Seminář proběhl za účasti vedoucího Informačního odboru města Rennes Francka Trouillouda. Uspořádalo oddělení mezinárodních vztahů Magistrátu města Brna v říjnu 2000.

Informační odbor města Rennes vychází z předpokladu, že novináři demonstrují svoji nezávislost zejména zprávami s negativním obsahem. Město (radnice) tedy musí být v ofenzívě, dávat sama informace, být mediálně disponibilní, přejímat odpovědnost za vydávání přesných informací na úrovni vedoucích odborů. Komunikační úsek v Rennes vydává *Tiskový bulletin*, periodikum ve dvou verzích, které s měsíčním předstihem informuje o plánovaných aktivitách a každý týden o aktuálních událostech v dalším týdnu. To nutí odbory ve správě města i jeho představitele být neustále aktivní při tvorbě informací.

Místní správa a samospráva vycházejí z faktu nezávislosti masových médií a vyvážejí si vlastní prostředky komunikace na místní úrovni.

Systém komunikace s občany je propracovaný a motivovaný cílem, který může být všeobecně sdílen (spokojený občan). V každoročně pořádaném festivalu místních médií (tisku, TV, rozhlasu) se média města Rennes často umísťují na

prvním místě. Média města se snaží vyrovnat se atraktivností ostatním médiím. Angažují kvalifikované žurnalisty a snaží se vyjít z rámce úředního zpravodaje.

7.5 DATA ZÍSKANÁ STUDIEM LITERATURY

7.5.1 Roberta Brandes Gratz: *The Living City*

Jedním z motivačních zdrojů pro tuto mou práci bylo setkání s newyorskou novinářkou Robertou Brandes Gratz a posléze četba její zatím nejúspěšnější knihy *The Living City*. Vyšla v několika vydáních, první v roce 1992. Roberta B. Gratz se narodila v N.Y.C. a bezmála patnáct let reportovala o rodném městě v *New York Post*. Postupně se začala osobně angažovat v urbanistické problematice jako občanská aktivistka a jako výkonná ředitelka projektu na revitalizaci synagogy v New York City Lower East Side. Přednáší a píše o urbanistické problematice (v současné době připravuje publikaci o historii, funkci a významu náměstí). Titul míněné knihy *The Living City* - doslovně „živoucí město“ - by podle obsahu mohl být přeložen také jako „oživlé“ nebo „oživené“ město. Je to série strhujících příběhů o bitvách malých a středních amerických měst za vlastní identitu a prosperitu proti velkým obchodním řetězcům. V některých případech jsou to také příběhy měst zmrtvýchvstalých po živelných katastrofách. Roberta B. Gratz píše s velkým osobním zaujetím o revitalizaci historických jader amerických měst a podrobuje nemilosrdné, ale věcné kritice mamutí developerské firmy, v jejichž zájmu projektanti ničí strukturu tradičních sídel a míst se spontánním životním a kulturním ruchem, a to výkupem parcel, demolicemi a následnou výstavbou, která svým měřítkem a charakterem ničí ve městě „důvěrné, poetické a vznešené“, řečeno s filosofem Karlem Kosíkem.

Studie Roberty Gratz *The Living City* byla pro mne silným inspiračním zdrojem. Za prvé jako osobní příklad novinářky, která se vypracovala do úrovně vysoce kvalifikované publicistky. Je při formování postojů k rozvoji měst rovnocenným partnerem a kde je třeba také oponentem veřejné správě, podnikatelům, architektům a urbanistům. Její kniha může být považována za jedno ze stěžejních děl v myšlenkovém hnutí „nového urbanismu“, o kterém se dozvídáme od konce 80. let 20. století. Za esenci tohoto pojetí tvorby urbánního prostředí lze chápat její výzvu „*Thinking small in a big way*“, podle níž je racionálnější a vede k trvalejším výsledkům při udržování obyvatelnosti města vycházet od potřeb denního života obyvatel, než od velkých projektů, které obyčejně vedou také k velkým omylům. Participace občanů na revitalizaci městských center, na udržování cenných historických částí, na trvale udržitelném rozvoji měst je podle jejího svědectví naprosto nezbytnou součástí těchto procesů. Dalším pozoruhodným zjištěním z četby této knihy jsou velmi početné citace z amerických médií, která se problémům rozvoje, ale také ničení amerických měst věnují intenzívně a se zasvěcenou kritičností.

7.5.2 Jan Gehl, Život mezi budovami. Užívání veřejných prostranství

Po třiceti letech od prvního vydání zůstává kniha Jana Gehla aktuální a zasahuje stále širší kruhy nejen architektů a urbanistů, ale také odborníků z oblasti společenských věd i dobrovolných občanských aktivit. Obrátit pozornost ke smyslovému vnímání a základnímu pohybu člověka, kterým je chůze a poměřování městského prostoru z hlediska jejich kritérií, znamenalo naději na návrat sousedských vztahů do města, pozornější péči o společné prostory a vytváření přirozených hrází proti kriminalitě. Z hlediska zde zkoumané problematiky je kniha Jana Gehla nepominutelným zdrojem podnětů pro všechny účastníky uvědomělého konstituování příležitostí pro participaci veřejnosti na rozvoji měst a obcí, včetně pracovníků masových veřejnoprávních médií.

7.5.3 Data získaná studiem časopisů

V období, kdy jsem shromažďovala materiál k této práci, byly nejzajímavějším zdroji poznatků publikace vydané péčí Výzkumného ústavu výstavby a architektury (dnes Ústav územního rozvoje):

- *Spoluúčast veřejnosti na rozhodování o změnách v území*, Sobotková Hana, Praha 1991
- *O účasti veřejnosti v plánování a rozhodování* - mimořádná příloha bulletinu Územní plánování a urbanismus č. 1/97. Sborník přeložených statí autorů z Rakouska, Nizozemí, Dánska, Finska a předsedy výboru vyšších úředníků Evropské konference ministrů zodpovědných za regionální plánování.

Hana Sobotková shromáždila poznatky o spoluúčasti veřejnosti na rozhodování o změnách v území v roce 1989 z 11 zemí a správních celků od USA po Nový Jižní Wales, z tehdy ještě Spolkové republiky Německo a Západního Berlína, Velké Británie, Nizozemí, Švédska, Francie, Dánska, Rakouska. Nejdůkladněji a nejdůsledněji byla v té době pojata role veřejnosti ve Švýcarsku, kde ve třinácti krocích byla zakotvena povinnost projednání s veřejností (už od pojetí záměru), přičemž jedna ze tří vrcholných fází byl plebiscit.

Od počátku 90. let 20. století nacházíme zejména v českých časopiseckých publikacích a sbornících řadu materiálů, které informují o liberalizujících a demokratizujících procesech v regionálním a prostorovém plánování. V zemích EU v té době tento proces probíhal již nejméně dvě desetiletí a jeho nejvýraznějším rysem bylo pochopení významu spoluúčasti veřejnosti v jeho jednotlivých fázích. V zemích v tomto ohledu nejprogresivnějších, jako je Dánsko, byl záhy zjištěn fakt, že participace veřejnosti má největší význam v době vzniku záměru, nikoli až ve fázi jeho posuzování a schvalování. Citovaní autoři analyzovali vliv participace občanů na rozvoji měst a obcí, nezkoumali roli médií v tomto procesu. Přesto většina rolí médií alespoň stručnou zmínkou reflektuje a jejich význam tedy nepřímou potvrzuje.

8 CHARAKTERISTIKA VÝSLEDKŮ PRÁCE

Tato práce zkoumá, zda a za jakých okolností lze docílit systematictějšího uplatnění role masových veřejnoprávních médií v zájmu socializačních účinků v procesu participace veřejnosti na rozvoji měst a obcí. Bylo zjištěno, že je to záměr reálný, ale jeho realizaci nelze prosadit normativními cestami. Je třeba brát v úvahu relativní autonomii sdělovacích prostředků ve společnosti na jedné straně, a na straně příjemce obsahů naprostou dobrovolnost účasti v komunikaci a také nemožnost ovlivnit, co si příjemce vybere a jak bude přijatou informací interpretovat.

Česká média se na rozhraní 20. a 21. století ocitla v poli tvrdé soutěže o čtenáře, posluchače, diváka. Ve snaze vítězit v soutěži o sledovanost a ekonomicky obstát preferují atraktivní témata, katastrofy, kauzy, příběhy populárních osobností, zábavu, koníčky. Přitom laická i odborná veřejnost, státní správa i samospráva očekávají od médií zprostředkování také jiných, seriózních obsahů. V krajních případech, kdy selhávají standardní metody řešení konfliktních situací, se dokonce na média výslovně obracejí o pomoc a o vstup do sporu. Takovou příležitost média obvykle neodmítnou a jejich angažování v aktuálních kauzách vyvolává většinou nejen ohlas, ale i reakci.

V nestandardizovaných rozhovorech s vybraným vzorkem odborníků, kteří často a pravidelně spolupracují s veřejnoprávními (ale též se soukromými) médii, bylo zjištěno, že původní české dokumentární a publicistické programové projekty, které cílevědomě aspirují na socializační účinky, jsou kvalitní, ale poměrně vzácné a uvádějí je pouze mediální subjekty (stanice, okruhy) orientované na kulturní programy a sledované okruhem příjemců sice disponovaným k pozornosti, porozumění, eventuálnímu poddání se a v ideálním případě i ke zjevnému chování, ale okruhem poměrně úzkým. Naproti tomu zpravodajské a publicistické pořady pro širší obec příjemců jsou často připravovány ad hoc, redaktor (popřípadě autor) nebývá na úrovni tématu, dopouští se zkreslení, občas i diskreditace experta. V těchto pořadech bývá redakcí výslovně odmítána pozitivní informace. Konflikt, spor bývá dokonce součástí dramaturgického zadání. Interviewování si po těchto zkušenostech zachovávají od profesionálních žurnalistů odstup a raději tvoří v týmech externistů pracujících pro vybraného producenta. Východisko z této situace, která je reflektována jako průvodní jev krystalizace českého mediálního trhu, nevidí dotazovaní experti v normativních opatřeních zvenčí, ale spíše v pravidelném kritickém sledování a hodnocení námi zkoumaných pořadů a programů, a zejména v celkové koncepci estetické výchovy od nejujtějšího věku.

Data získaná studiem dokumentů vypovídají, že v rovině denního zpravodajství, které přináší informace o chystaných nebo probíhajících akcích souvisejících s participací veřejnosti na rozvoji měst a obcí je spolupráce s médii uspokojivá a osvědčuje se. Státní správa a samospráva pociťuje ale prostor vymezený těmto

informacím za nedostatečný a dává v procesu komunikace s veřejností přednost možnosti uplatnit některé normativní postupy. Přístupují tedy k vydávání vlastních periodik a jestliže usilují o úroveň schopnou konkurovat atraktivností masovým médiím, zaměstnávají za tímto účelem profesionální novináře vybrané konkurencí.

Data získaná pozorováním a studiem literatury i v rozhovorech s vybraným vzorkem expertů naznačují, že ve stabilizovaných demokratických společnostech je proces participace veřejnosti již mnohem propracovanější a subjekty, které se jí zabývají, mohou už definovat její přednosti i meze. Média v zahraničí jsou v tomto ohledu stejně náchylná zabývat se kauzami a skandály. V dokumentárních a publicistických programech je ale tematika architektury, urbanismu a jejích společenských souvislostí samozřejmou součástí jejich náplně a je zpracovávána na vysoké profesionální úrovni, tak, že zaujme i laického příjemce.

Z těchto dat vyplývá také skutečnost, že česká odborná veřejnost a také státní správa a samospráva je si těchto faktů vědoma a v okruhu své působnosti usiluje mezeru, která nás v tomto ohledu dělí od stabilizovaných poměrů v demokratických zemích, zaplnit. Nejzdařilejším počinem, který byl při sběru dat zaznamenán, je televizní projekt externího týmu cyklu *Šumná města*. Byl to výsledek výjimečné souhry subjektivních předpokladů, schopností a postojů zúčastněných osob, který vedl k dokonalému zřetězení ideálního modelu účinnosti *prezentace – pozornost – porozumění – poddání se – zjevné chování*. Z tohoto jedinečného případu nelze vyvodit teoretickou hypotézu, ale lze z ní vyvodit zkušenost, s jejíž znalostí lze příště operovat. Nejen uvnitř médií, ale také při vyhledávání a přípravě expertů, kteří by obdobně byli schopni oslovovat veřejnost tak, aby se s nimi příjemci sdělovaných obsahů dobrovolně ztotožňovali a přijímali jejich argumenty.

9 ZÁVĚR

Práce má charakter exploračního výzkumu provedeného metodou kvalitativního výzkumu, který směřuje k hlubšímu pochopení daného společenského problému. Závěry se blíží svou povahou k hypotézám, které by měl ověřit další výzkum.

Tematika aktivizující participaci veřejnosti na rozvoji měst a obcí a ovlivňující kultivovanost této participace je považována všemi potencionálními zainteresovanými subjekty za významnou a potřebnou. Všechny vybrané zdroje dat ukazují, že role médií je považována za nedostatečně využívanou, a to zejména ve srovnání se známými i zde nalezenými zkušenostmi ze zahraničí.

Lze souhlasit s konstatováním, podepřeným rovněž zjištěními teorie komunikací, že ve společenském systému, v němž se média těší relativní nezávislosti, nelze uplatnit normativní opatření, která by ovlivnila výraznější angažovanost masových veřejnoprávních médií v námi zkoumané oblasti. Nejvýznamnější roli sehrávají

v programové orientaci média sama a osoby nich působící nebo s nimi spolupracující.

Co ovšem lze ovlivnit, to je struktura a program osnov vysokých škol připravujících studenty architektury, urbanismu, žurnalistiky, politologie, sociologie. Osnovy výuky na těchto fakultách by bylo možné obohatit podobně jako se to už děje na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně. Vědečtí a pedagogičtí pracovníci této fakulty, inspirováni myšlenkami dánského profesora Jan Gehla, přivedli svoje studenty na jeho veřejné přednášky pořádané Útvarem hlavního architekta města Brna, dnes využívají ve výuce jeho metod a učí studenty vidět moderní urbanizovanou společnost jeho očima.

Další možné zkoumání našeho tématu by se tedy mohlo ubírat například sociologickým výzkumem motivace mladých lidí, kteří se ucházejí o studium žurnalistiky, výzkumem archivovaných programových konceptů (plány vysílání a komentáře k nim), výzkumem strategických úvah subjektů státní a samosprávy o využití role médií.

Jsou myslitelné i praktické výstupy, jako například odborné semináře s tematikou architektury a urbanismu na půdě profesní novinářské organizace, iniciování tématické novinářské soutěže v námi sledované tématické oblasti, krátkodobý nebo dlouhodobější experiment s vybraným veřejnoprávním masovým médiem (popřípadě s médiem regionálním či s místním zpravodajem), doplnění osnov vysokoškolského studia architektů a urbanistů o volitelný předmět komunikativních dovedností a znalostí.

Participace veřejnosti při plánování rozvoje měst a obcí je zakotvena v zákonech. Po některých zkušenostech, kdy se toto právo veřejnosti uplatňovalo kontraproduktivně, objevují se náznaky účast občanů limitovat. Vysoce specializovanou činnost, jakou je urbanistika, nelze vydávat na milost a nemilost paralyzujícím aktivitám lidí, kterým se nedostává srozumitelné, objektivní a dostatečně frekventované informace. Současně je třeba právo participace občanů na rozvoji měst a obcí udržet pro dobu, kdy ve stabilizovaných demokratických poměrech bude tento instrument k dispozici, aniž by byl zneužíván.

SUMMARY

This work is examining the ways that public media could follow to support public participation process in the regional/spatial planning.

It was found out that:

- all the subjects who could profit from the more intensive involvement of public media into the process, consider the situation unsatisfying
- positive experience could be found in the special cases when media are providing announcements to inform people about some communal activities or are investigating non-legal cases
- there is only a little interest to print or to broadcast positive examples or to provide education and cultivation of the common people taste
- it is necessary to pay constant attention to these problems because
- people wish to take part when they are encouraged to help to create their nearest environment
- they spend a great deal of their time listening radio, watching TV and reading magazines and newspapers
- they spontaneously answer the challenge of any programme provided with precise knowledge, open mind and sense of humour
- useful experience can be drawn on the EU countries democratic principles of managing public participation in the regional/spatial planning
- Improvement of the situation that is examined in this work is considered long-term process that cannot be sped up by any external oppression or power orders.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BAKIČOVÁ, HANA Saddám a osmerčata. - Média, etika a demokracie. Mediažurnál, zpravodaj Syndikátu novinářů ČR, č. 7, září 2000, s. 2–4
- [2] BERG, MAX van der Holandsko - dosavadní vývoj a budoucnost účasti veřejnosti v plánování. Územní plánování a urbanismus, roč. 24, č. 1–2, 1997, s. 11–14
- [3] ČASOPIS ZASTUPITELSTVA ÚMČ Královo Pole, roč. 7–10, 1997–2000
- [4] DISMAN, MIROSLAV Jak se vyrábí sociologická znalost. Příručka pro uživatele. Praha, Univerzita Karlova, Karolinum, 2000. ISBN 80-246-0139-7, vyd. 3, s. 374
- [5] DOUGLAS, JACK, D. Creative Interviewing. Beverly Hills: Sage Publications, 1985
- [6] GEHL, JAN Život mezi budovami. Užívání veřejných prostranství. Angl. Arkitektens Forlag Jan Gehl, 1996. Čes. Nadace partnerství – Program Partnerství pro veřejná prostranství a Jan Gehl, Brno, čes. vyd.1, 2000, s. 202. ISBN 80-85834-79-0 (Albert)
- [7] GÖPFERT, WINFRIED Jak na vědu s tužkou. Kmit, čtvrtletník Syndikátu novinářů ČR, červenec 1998, s. 4–12
- [8] GRATZ, ROBERTA BRANDES The Living City. 1. vyd. Simon and Schuster, New York, 1989
- [9] KOŠTÁL, JAROSLAV Výzkum poslechu, životního rytmu a časového rozpočtu české veřejnosti. Praha, Český rozhlas 1990.
- [10] MCQUAIL, DENIS Úvod do teorie masové komunikace. Vyd. 1, Praha, Portál
- [11] MCQUAIL, DENIS Masová média ve veřejném zájmu. Hledání rámce chování médií. Sb. Politická komunikace a média, ed. Jirák Jan, Řichová Blanka, Praha, Univerzita Karlova, Karolinum, 2000
- [12] NAISBITT, JOHN Megatrends: Ten New Directions Transforming Our Lives. New York, 1982
- [13] PAVLICA, KAREL Sociální výzkum, podnik a management. Ekopress, 2000
- [14] SCHREMMER, CHRISTOF Rakousko - význam, výhody a nevýhody účasti veřejnosti v plánování a rozhodování. Územní plánování a urbanismus. Roč. 24, č. 1–2, 1997, s. 5–10
- [15] SOBOTKOVÁ, HANA Spoluúčast veřejnosti na rozhodování o změnách v území. Praha, Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1991.
- [16] STRAUSS, ANSELM – CORBINOVÁ, J. Základy kvalitativního výzkumu, Sdružení Podané ruce Brno, nakl. Albert, Boskovice 1999, s.200

- [17] SURYNEK, ALOIS a kol. Základy sociologického výzkumu, management Press, 2001
- [18] ŠTĚTINOVÁ, RADKA Situace v oblasti veřejnoprávních médií. Sb. Problémy financování neziskové kultury a veřejnoprávních médií. Kulatý stůl pořádaný VŠE Praha. Praha, 1998, s.120.
- [19] TROUILLOUD, FRANCK Propagace města a komunikace s veřejností (zkušenosti partnerského města Rennes). Odbor zahraničních vztahů Magistrátu města Brna, Brno, říjen 2000
- [20] VAABEN, INGER Dánsko - plánování s veřejností. Územní plánování a urbanismus, roč. 24, č. 1–2, 1997, s. 16–19
- [21] VÁVRA, DAVID Interview. Praha, Architekt, č. 9/2000, s. 53

Metodické materiály EU:

- [1] EVROPA A ARCHITEKTURA ZÍTRA Česká komora architektů, Praha 1997
- [2] EVROPSKÁ URBANISTICKÁ CHARTA Česká komora architektů, Praha 1997
- [3] EVROPSKÉ REGIONÁLNÍ PLÁNOVÁNÍ č.58, Bath, 1995.

ŽIVOTOPIS

Narodila jsem se 24. 2. 1940 v Brně, kde pracuji a žiji dodnes. Filozofickou fakultu brněnské univerzity jsem absolvovala v roce 1962, od té doby jsem působila krátce ve školství, v propagačním oddělení bývalé PNS a posléze v několika redakcích Československého, později Českého rozhlasu v Brně, se kterým jsem začala spolupracovat od roku 1965 externě v redakci pro děti a mládež. Přispívala jsem do pořadů redakce Vědy a techniky pro mládež, do zpravodajství a publicistických relací. Postupně jsem se specializovala na pořady o výtvarném umění, architektuře a urbanismu.

Po ukončení zaměstnaneckého poměru v ČRB odchodem do důchodu v roce 1997 působím dál jako novinářka ve svobodném povolání. Připravuji příležitostně relace do publicistického vysílání, píši do denního a odborného tisku, spolupracuji s Akademií J. A. Komenského a Kulturním informačním centrem města Brna a jsem členkou Rady Sdružení Q sdružujícího výtvarníky, fotografy, architektky, hudební a literární umělce a kritiky. Spolupracuji dále se Společností Anny Pammrové, která pečuje o literární i duchovní odkaz mimořádné ženy z přátelského okruhu Otokara Březiny.

V roce 1983 jsem ovdověla. Mám tři dospělé děti, tři vnoučata a snažím se uchovat svůj rodinný domek z roku 1906 v původním stavebním stylu.